

Гаврилишин П.М.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ПОКРАЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПОГЛЯДАХ ТА ДІЯЛЬНОСТІ БОГДАНА ГАВРИЛИШИНА

У статті розкрито погляди Богдана Гаврилишина на питання ефективності українського суспільства та можливості його покращення. Проаналізовані праці науковців, котрі в своїх дослідженнях торкалися даної теми.

Описано умови, в яких викристалізувалися погляди проф. Богдана Гаврилишина стосовно вимірювання ефективності суспільств та методів її покращення.

Охарактеризовано його методичку визначення ефективності суспільств. Виокремлено фактори, що можуть позитивно впливати на ефективність українського соціуму. Підкреслено значення цінностей для його розвитку. Розглянуто бачення Богданом Гаврилишином бажаного майбутнього устрою України. Детально розглянуто різні варіанти того, як зовнішньополітичний рух української держави може детермінувати ефективність її суспільства разом із внутрішньополітичним станом.

Відзначено, що продюзовані ним ідеї і досі є актуальними. Їх потенціал посилюється незавершеністю реформування держави Україна та перманентністю її політичних криз. Зауважено, що після завершення російсько-української війни знову з'явиться виклик вироблення оптимальної моделі нового та ефективного українського суспільства.

Відображено історичний контекст його громадської діяльності в умовах незалежної України. Описано його ініціативи та практичні кроки, направлені на зміцнення її державності і позицій у світі. Розглянуто дії Богдана Гаврилишина у ролі радника президента Леоніда Кравчука. Описано створення ним ряду інституцій, що допомагали розвитку української держави та суспільства. З'ясована його роль у розвитку Пласту та перетворення цієї організації на загальноукраїнську.

Головною передумовою позитивних змін в економіці, політичній, соціальній і економічній сферах він називає прихід до влади на всіх рівнях нової справжньої еліти, яка була б професійнішою і патріотичною, готовою працювати для суспільства, а не тільки заради власних інтересів. Розглянуто створення Богданом Гаврилишином Декларації відповідальності людини та її широке поширення.

Ключові слова: ефективність, суспільство, Україна, Богдан Гаврилишин, трансформація, нове покоління, молодь, Європейський Союз.

Постановка проблеми. До найбільш відомих представників української діаспори, без зайвої надмірності, належить і Богдан Гаврилишин (1926–2016) – український, канадський, швейцарський економіст, громадський діяч, меценат, член Римського клубу, іноземний член НАН України, президент Фонду Богдана Гаврилишина, громадянин Канади, почесний консул України в Швейцарії [1]. Займаючи посаду директора Міжнародного інституту менеджменту в Женеві, за родом своєї діяльності відвідав значну кількість держав. Значні відмінності між ними змусили його задуматися над тим, чому одні суспільства впевнено показують свою ефективність, а інші перебувають у заручниках відсутності динаміки розвитку. Продюзовані ним ідеї і досі є актуальними. Їх потенціал посилюється незавершеністю реформування

держави Україна та перманентністю її політичних криз. Після закінчення російсько-української війни знову з'явиться виклик вироблення оптимальної моделі українського суспільства. Цю можливість варто буде використати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особистість та наукові здобутки Богдана Дмитровича вивчалися рядом таких науковців як М. Голянич [10, с. 472–474], О. Геращенко [9, с. 116–120], його біографію досліджували Т. Гаврилишин і В. Гаврилишин [8, с. 208–214], В. Пуаттон [11], зрештою він залишив свої спогади «Залишаюсь українцем», вперше надруковані в 2011 р. [3]. Нами вже піднімалося питання теорії ефективності суспільств у поглядах Богдана Гаврилишина [7], але без вагомого зосередження уваги на баченні України згідно його поглядів.

Джерельну базу дослідження складають науковий доробок, публікації, мемуари та інтерв'ю, залишені нам Богданом Гаврилишином.

Мета статті. Висвітлити погляди Богдана Гаврилишина на питання ефективності українського суспільства та можливості його покращення, виходячи з його наукових розробок, показати його практичні кроки в цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В час розгортання нової фази Холодної війни, у 1979 р. Богдан Гаврилишин виголошує доповідь Римському клубу під назвою «Дороговкази в майбутнє: До ефективних суспільств». На її основі видає книгу англійською мовою з аналогічною назвою, яку перекладають на понад десять інших мов. Розробляв у своїй книжці послідовний ряд показників ефективності суспільств, аналізуючи різні можливі шляхи до кращого майбутнього. Виділив прогностичний аспект, що допомагає визначити ймовірність здійснення запрограмованих змін, а в разі неможливості їхньої реалізації, хоча б передбачити найвірогідніші й найсприятливіші зміни [2, с. 15]. Використовуючи доопрацьовану ним нову методологію аналізу різних суспільств та зіставлення позитивних і негативних тенденцій, він передбачив «повний розпад Радянського Союзу як політичної реальності», що «частково було ініційовано декларацією про незалежність України» [2, с. 118, 132, 214]. Також Богдан Гаврилишин передбачив економічне зростання Індії, Китаю і Бразилії, непростий шлях самоідентифікації України. Але основну увагу він приділяє тому, що далеко не всі суспільства можуть стати ефективними, для цього необхідне дотримання цілої низки факторів [9, с. 116].

Богдан Гаврилишин зауважує у передмові до третього українського видання: «Що ж спонукало мене написати цю книгу, з яких джерел я черпав свої ідеї? Юні роки мої пройшли в умовах трьох різних політичних режимів: польського, радянського, німецького. В дорослому віці я жив у Канаді, найдовше – в Швейцарії. А останніх 20 років поділяв свій час між Швейцарією та Україною. В кожній з цих країн панувала своя ідеологія і всі вони перебували на різному рівні економічного розвитку. Певною мірою це нагадує життя в одній країні впродовж різних історичних періодів, наповнених низкою політичних, економічних і соціальних перетворень чи революцій. Живучи в таких умовах, можна виробити певне бачення переваг і недоліків різних систем, їхніх позитивних і негативних сторін, потенційних можливостей та обмежень, ефективності або нее-

фективності. Я здобув також різні освіти: інженерну, управлінську, економічну. Швидше випадково, ніж за власним вибором, я змінив кілька професій: лісоруба, дослідника в технічній сфері, менеджера, викладача, засновника і голови різних інституцій. Це урізноманітнювало пізнавальний досвід (теоретичний і практичний), дало змогу поставити себе на певну дистанцію від сьогодення й досягнути пізнавальну силу та обмеженість різноманітних наукових дисциплін. Особливо такий досвід, мабуть, поглиблює розуміння пов'язаності основних компонентів суспільного ладу, в якому стані вони тепер і якими шляхами могли б розвиватися в майбутньому» [2, с. 15].

Він мав свідомість того, що без активної допомоги діаспори українська нація розвивалася дещо повільніше. Що цікаво, ще в дитинстві він мав мрію стати «достатньо авторитетною особою», щоб впливати на розвиток українського суспільства». Своє сильне почуття обов'язку перед Україною він пояснює наступним чином: «Може, тому, що я завжди відчував себе зобов'язаним перед своєю країною, яка бачила, як я народився, відкрила мої таланти, дала мені освіту, цінності і навіть цікавість пізнавати цей світ... Мій старший брат віддав життя за нашу країну. Він щиро вірив у незалежну Україну. Через це його було заслано і страчено в Сибіру. Завдяки цьому прикладу абсолютної пожертви я відчував себе зобов'язаним присвятити принаймні частину свого життя моїй рідній країні» [10, с. 111–112]. Мова іде про Мирослава Гаврилишина, який навчався в академічній гімназії у Львові. 17-річного юнака заарештували у жовтні 1940 р. разом із п'ятдесятьма вісьмома іншими молодими людьми. Братові було 17, а наймолодшою заарештованою стала 16-річна дівчина. Його було засуджено до 10 років важкої праці, він помер на заслання в Сибірі у 1944 р. [3, с. 21–22].

Втім, далеко не всі діаспорні українці мріяли врятувати Україну, чи мали б для цього якусь серйозну можливість: «Насправді, я майже єдиний подібний приклад серед всіх українців, які живуть за кордоном. Я зустрічав багато співвітчизників у Канаді. Багато з них хотіли докласти зусиль, щоб змінити Україну, але вони залишалися досить обмеженими в своїх амбіціях. Вони вважали, що могли впровадити канадську систему, яку вважали ефективною, в Україні. Але все не так просто» [11, с. 112].

Богдан Гаврилишин, в комплексі аналізував складники суспільного ладу: цінності, політичне правління, економічні системи. На їхній основі

визначав основні варіанти наступних змін та вірогідні шляхи країн у майбутнє з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх факторів, суттєвих рис того чи іншого народу.

На думку науковця, змагання ідеологій триває і надалі. Так, деякі суспільства, навіть до певної міри успішно, намагаються поєднувати ринкову економічну модель з політичною диктатурою. Але Богдан Гаврилишин у своїх оцінках передбачає, що таким чином можна досягти лише відносної ефективності. Найважчим для змін компонентом, на його думку, є цінності. Якщо економічна й політична системи можуть бути реформовані відносно швидко, то зміна системи цінностей найчастіше вимагає декількох поколінь.

Використовуючи підходи Богдана Гаврилишина, можемо дійти висновку, що попри тривале насадження колективістських цінностей, українець залишився індивідуалістом. Втім, цей індивідуалізм істотно відрізняється від індивідуалізму європейського типу. Якщо останній спрямований на співпрацю, то український тип – на ізоляцію і обмеження впливу зі сторони зовнішнього світу. Якщо західний світ змирився з взаємозалежністю і позитивно ставиться до неї, то українець перебуває в пошуку своєї незалежної ізольованої моделі. Слід звернути увагу, що при високому рівні недовіри до урядових інституцій та такій схильності до індивідуалізму Україні на даному етапі розвитку з нинішніми індивідуалістсько-конкурентними цінностями найбільш близька економічна модель вільного підприємництва і політична система, що передбачає конкуренцію. Патерналізм, що живе в суспільстві, базується переважно на колективістському минулому, що заперечує приватну ініціативу й активність [7, с. 192–193].

Головною передумовою позитивних змін в економіці, політичній, соціальній і економічній сферах він називає «перехід до влади в усіх її гілках і на всіх рівнях нової справжньої еліти, яка була б професійнішою і патріотичною, готовою працювати для суспільства, а не тільки заради власних інтересів [...]». Нова еліта потребуватиме мобілізуючого бачення майбутньої України» [2, с. 241]. Про формування такої справжньої еліти з молодого покоління українців «зі здоровою системою цінностей», котрі будуватимуть майбутню Україну, розважає вчений у своїй книжці «Залишаюся українцем», повідомляючи про мету свого спеціального «Благодійного фонду Богдана Гаврилишина» [3, с. 276].

На думку вченого, подальша ефективність українського суспільства залежатиме від вектору

зовнішньополітичного руху держави України. На що в свою чергу істотно може впливати розвиток Російської Федерації. Якщо іти по інерції, то в результаті негативним сценарієм було б включення України в процес глобалізації в співпраці з Росією і через Росію. Політично це уможливило б створення Східно-слов'янського Союзу, приплив все більше і більше російського капіталу в Україну, його домінантної позиції в ключових секторах. Другим варіантом було б коливання між Сходом і Заходом, не інтегруючись вповні ні в одне і не в друге, залишаючись на маргінесі політичної та економічної реструктуризації світу і глобалізації. Третім, кращим варіантом, була б інтеграція в Європейський Союз, паралельно зі зближенням Росії до нього, і більш симетричною (рівноправною) співпрацею з ЄС в економічній сфері [6]. Найбільш оптимальною та сприятливою зовнішньою передумовою буде набуття членства в ЄС, якщо Україна «матиме ефективну демократію, дієву ринкову систему, забезпечені права людини і певний рівень економічного розвитку», а також характер взаємин Європейського Союзу і Російської Федерації та зміна внутрішньої еволюції Росії, яка не бажає, щоб Україна стала членом ЄС [2, с. 242].

У закордонній політиці України найважливішою метою лишається вже згадане членство в ЄС. Навіть сам процес наближення до членства наблизатиме нас до «нормального стану» України, бо це означає, що буде краща законодавча база, що відбудуться потрібні політичні й дуже важливі судові реформи, економіка буде ефективнішою. За членство, однак, таки треба змагатися, бо у ньому є велика додана вартість. Беручи до уваги втому в ЄС, правила наших дій у цьому змаганні стануть зрозумілими: не робити гучних заяв про те, коли Україна стане членом; не вимагати заяв, що Україна стане членом; не ставити гострих вимог про підвищення статусу України в співпраці з ЄС. Потрібна послідовна і компетентна праця у рамках нової політики сусідства, яка дає великі можливості наближення до ЄС і на яку є великі фонди в ЄС. Тільки від нашої праці залежить, скільки цих фондів ми можемо дістати на живодайну трансформацію у всіх сферах. Нам потрібно напрямки працювати із законодавчими і виконавчими органами країн ЄС, особливо ключових держав-членів, себто Німеччини, Франції, Великобританії, Італії [5, 255].

Посиленню зовнішніх позитивних чинників слугуватиме внутрішня об'єднавча ланка в найближчому майбутньому для економічного й

соціального розвитку, яку мислитель вбачає у прагненні українців до справедливості, порядності, благополуччя, в ідеї піднесення конкурентоспроможності України через пришвидшення інноваційних процесів в усіх сферах суспільного життя [10, с. 473].

Що ж до майбутнього устрою України, то в одній із своїх статей він написав: «Я вважаю, що Україні було б куди краще, якби президент мав досить обмежену відповідальність. Тоді менше було б ризиків. Ми мали вже трьох президентів. Не хочу їх особливо критикувати, але от питання: чи використовували вони свої справді великі повноваження (а Віктор Ющенко їх теж мав перший рік) справді для добра народу? Ви можете вважати мене єретиком, але я ніколи не був згоден з домінуючою серед українських інтелектуалів думкою, що потрібно сильного президента і сильної центральної влади, а тому сильної унітарної структури, щоб зберегти Україну як цілісність, як певну одиницю. Бо у нас справді є регіональні різниці, є відмінні одне від одного Захід, Центр, Південь, Схід. Там є економічні різноманітності, мовні, культурні. Тому я думаю, що ми повинні мати досить наближену до федеративної структуру держави і досить багато децентралізації владних повноважень. Бо що більше люди у містах чи в областях можуть будувати свою долю, то вони почуваються в цій країні більш комфортно» [6].

Богдан Гаврилишин критикував значну чисельність українських партій та натомість радив інше: «Україні потрібна сильна центристська партія – центр питомої політичної ваги країни, потрібна консервативна партія, яка б захищала інтереси бізнесу, запобігала радикалізації суспільства, зберігала, якщо він є позитивним, статус-кво. Потрібна і соціал-демократична партія, яка забезпечувала б більшу соціальну справедливість, кращу освіту, охорону здоров'я, заробітні плати і пенсії, підтримку культури. Потрібні справді ліва і права партії як стимул до більш якісної праці основних трьох партій і для народження зовсім нових політичних ідей. Три партії – достатньо, п'ять партій – це ідеально, сім партій – це ще нормально, а як їх більше, то вони перетворюють політику на цирк» [5, с. 254].

Богдан Гаврилишин був не тільки теоретиком, а й практиком. В Україні почав працювати з 1988 р., завжди на громадських засадах. Від здобуття Україною незалежності був радником кількох Президентів України, прем'єр-міністрів, голів Верховної Ради.

В 1990 р. заснував Міжнародний інститут менеджменту в Києві, що став першою бізнес-школою на теренах СРСР. Богдан Гаврилишин переконав Джорджа Сороса відкрити свій благодійний фонд саме в Україні, а не десь у Росії. Так фонд Джорджа Сороса «Відродження» фінансував декілька проектів для Пласту. Першим головою наглядової ради Фонду став саме Богдан Гаврилишин. Міжнародний фонд «Відродження» (МФВ – Україна) було створено у Києві в 1990 р. із залученням представників різних українських організацій [3, с. 218].

Що цікаво, станом на 1990 р. в Україні не існувало жодної установи для об'єктивного аналізу та пропозицій щодо політики уряду та інших гілок влади. Потреба в такій аналітиці була очевидна. Завдяки фінансуванню Джорджа Сороса Б. Гаврилишин створив Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД), який діє і до сьогодні [3, с. 219–221].

Він став радником кількох президентів та прем'єр-міністрів. Про співробітництво з Леонідом Кравчуком він написав наступне: «Леонід Кравчук, який на той час був головою Верховної Ради, відвідав Світовий економічний форум у Давосі у січні 1991 р. Це було щорічне зібрання, яке тривало тиждень і на яке у той час збиралися 1500 лідерів у сфері політики й бізнесу з усього світу для аналізу становища у світі та обговорення майбутніх напрямів розвитку. Як уже згадувалося, симпозіум був ініційований 1971 р. Міжнародним інститутом менеджменту в Женеві для святкування 25-ї річниці його заснування. Відвідавши симпозіум, Леонід Макарович приїхав до нас у Женеві на вечерю. Після вечері він відвідав мене вбік і запитав, чи хочу я стати його радником. Я подумав хвилинку й відповів йому, що не вважаю, що це гарна думка. Він спитав – чи це через те, що я не хочу бути радником комуніста, що я боюся, що подумують люди? Я відповів, що це він може опинитись у хиткому становищі в очах керівників комуністичної партії, якщо людина, відома як націоналіст і патріот України, стане його радником. Натомість я запропонував створити групу радників, так звану Консультативно-дорадчу раду в складі відомих осіб з різних країн, які б надавали консультації Верховній Раді, де представлено різні політичні течії, а не тільки її голові. Леонід Макарович одразу погодився. Я склав документ з можливим колом обов'язків ради та принципами її роботи. Далі звернувся до людей, більшість з яких знав протягом багатьох років. Все це були люди з політичним досвідом у законодавчій та

виконавчій гілках влади своїх країн і з міжнародним досвідом та репутацією» [3, с. 221].

Богдан Гаврилишин є також відомим членом Пласту – Національної скаутської організації України. У 2006–2008 роках – голова Крайової пластової ради – законодавчого органу Пласту. Пласт істотно вплинув на формування особистості Богдана Гаврилишина і як показав час, згодом, він натомість допомагав розвитку Пласту у вже набагато старшому віці. Так, очоливши КІПР, він використовував свій набутий життєвий і професійний досвід, напрацьовані особисті контакти, створену ним навчальну інституцію МІМ-Київ задля покращення та розширення діяльності Пласту в Україні. Свідченням його ґрутового підходу до організації роботи було заснування Фонду Розвитку Пласту, що дало можливість оплачувати зарплатню постійним працівникам та фінансувати ряд так потрібних для скаутської організації проектів, зокрема проведення таборів, організації поїздок за кордон, покращення матеріальної бази тощо. Він вагомो посприяв трансформації Пласту з регіональної західноукраїнської організації в набагато ширшу загальнонаціональну структуру.

Розчарувавшись у можливостях достукатися до політиків, у 2010 р. створює Благодійний Фонд Богдана Гаврилишина, що розпочинався як Фонд Розвитку Пласту. Його місією є підготовка критичної маси молодих українців, які на власному досвіді вивчили б як функціонують найкращі країни Європи, та зможуть утворити ту критичну масу людей, яка змінить Україну. Наступного року після смерті Богдана Гаврилишина його трьома дітьми та дружиною фонд було перезасновано і він отримав назву Фонд Родини Богдана Гаврилишина. Нова інституція продовжила всі основні попередні напрями роботи, зокрема і дві основні програми: «Молодь змінить Україну» та «Молодіжні делегати України до ООН». За час діяльності Фонду родини Богдана Гаврилишина та Фонду Богдана Гаврилишина сформувалася спільнота випускників програм, що налічує понад 1500 осіб. З 2022 р. діє амбасадорська програма, яка згуртувала активних, лідерських випускників для поширення цінностей та реалізації місії фонду.

Головною передумовою позитивних змін в економіці, політичній, соціальній і економічній сферах він називає *«перехід до влади в усіх її гілках і на всіх рівнях нової справжньої еліти, яка була б*

професійнішою і патріотичною, готовою працювати для суспільства, а не тільки заради власних інтересів... Нова еліта потребуватиме мобілізуючого бачення майбутньої України» [2, с. 241]. Про формування такої справжньої еліти з молодого покоління українців *«зі здоровою системою цінностей»*, котрі будуватимуть майбутню Україну, розмірковує Б. Гаврилишин у своїй книжці *«Залишаюся українцем»*.

Богдан Гаврилишин був членом ініціативної групи «Першого грудня» – об'єднання, створеного у 20-ту річницю референдуму за незалежність України відомими інтелектуалами та громадськими діячами.

Варто уваги, що у 2014 р. Богдан Гаврилишин склав Декларацію відповідальності людини. Вона складається з 15 пунктів. Вони стосуються законслухняності, чесності, бережного ставлення до довкілля та поваги до людини тощо. Науковець відобразив різні рівні відповідальності, які можуть стати дороговказами до більш демократичного, інклюзивного та ефективного суспільства з точки зору гуманістичних цінностей. У 2021 р. Верховною Радою в Україні встановлено День відповідальності людини, що святкується щороку 19 жовтня, в день народження Богдана Гаврилишина [7, с. 194–195].

Висновки. На наш погляд, Богдан Гаврилишин належить до непересічних представників українського народу, який не лише на словах, а й на практиці сприяв розбудові української держави та суспільства. Ґрунтуючись на своєму багатому життєвому та професійному досвіді він розробив свою методику визначення ефективності суспільств. Це дало йому можливість давати відповідного роду рекомендації для різних держав з метою їхнього вдосконалення. З його ініціативи створено ряд інституцій, що допомагали розвитку української держави та суспільства. Також він побував у якості радників кількох українських президентів та прем'єр-міністрів, голів Верховної ради. Розчарувавшись в політиках, він робить ставку на молодь, для чого створює свій Благодійний фонд Богдана Гаврилишина. Найкращим підтвердженням також і його особистої ефективної діяльності є те, що започатковані ним справи і далі продовжують жити. Створені Богданом Гаврилишином ідеї мають свій потенціал для України і на сьогодні.

Список літератури:

1. Віднянський С.В. Гаврилишин Богдан Дмитрович. *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник*. Випуск 5. Біографічна частина: А-М / Відп. ред. М.М. Варварцев. Київ : Інститут історії України НАН України, 2014. С. 88–89.
2. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові. Вид. 3-тє, допов. Київ : Пульсари. 2009. 248 с.
3. Гаврилишин Б. Залишаюсь українцем: спогади. Київ : Пульсари, 2011. 288 с.
4. Гаврилишин Б. Українські дороговкази на роздоріжжях цивілізації. Сучасність. 2007. № 10. С. 58–64.
5. Гаврилишин Б. Україна: 20 минулих і 20 майбутніх років державотворення. Той, хто віродив Могилянку: зб. до 60-ліття В'ячеслава Брюховецького. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. С. 245–257.
6. Гаврилишин Б. Время глобализации: сценарии для Украины и России – угрозы и шансы. *Газета «День»*. № 66. 2001. URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/podrobnosti/vremya-globalizacii-scenarii-dlya-ukrainy-i-rossii-ugrozy-i-shansy>
7. Гаврилишин П., Дерещук Т. Ефективність суспільства у поглядах Богдана Гаврилишина. *Літопис Волині*. 2022. Вип. 27. С. 190–195.
8. Гаврилишин Т.Ю., Гаврилишин В.П. Коропець. Історія і спогади. Тернопіль : Воля, 2004. 240 с.
9. Геращенко О. Економіка ХХІ: країни, підприємства, людини / 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Фоліо, 2019. 313 с.
10. Голянич Михайло. Футурологія. Філософія майбуття : монографія. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2017. 540 с.
11. Пуасттон В. Невтомний мандрівник Богдан Гаврилишин: біогр. / пер. з франц. І. Відлер. Записано Віржині Пуасттон. Київ : «Славутич-Дельфін», 2015. 144 с.

Gavrylyshyn P.M. IMPROVING THE EFFICIENCY OF UKRAINIAN SOCIETY IN THE VIEWS AND ACTIVITIES OF BOHDAN HAWRYLYSHYN

The article reveals the views of Bohdan Hawrylyshyn on the issue of the effectiveness of Ukrainian society and the possibility of its improvement. The works of scientists who touched on this topic in their research were analyzed.

The conditions in which the views of Prof. Bohdan Hawrylyshyn regarding the measurement of the efficiency of societies and methods of its improvement.

His methodology for determining the effectiveness of societies is characterized. Factors that can have a positive effect on the effectiveness of Ukrainian society are singled out. The importance of values for its development is emphasized. Bohdan Hawrylyshyn's vision of the desired future of the Ukrainian system is considered. Various variants of how the foreign policy movement of the Ukrainian state can determine the effectiveness of its society together with the domestic political situation are considered in detail.

It was noted that the ideas produced by him are still relevant. Their potential is enhanced by the incompleteness of the reform of the Ukrainian state and the permanence of its political crises. It was noted that after the end of the Russian-Ukrainian war, the challenge of developing an optimal model of a new and effective Ukrainian society will appear again.

The historical context of his public activity in the conditions of independent Ukraine is reflected. Its initiatives and practical steps aimed at strengthening its statehood and position in the world are described. The actions of Bohdan Hawrylyshyn in the role of adviser to the President Leonid Kravchuk were considered. The creation by him of a number of institutions that helped the development of the Ukrainian state and society is described. Its role in the development of Plast and its transformation into an all-Ukrainian organization is clarified.

The main prerequisite for positive changes in the economy, political, social and economic spheres, he calls the coming to power at all levels of a new true elite, which would be more professional and patriotic, ready to work for society, and not only for their own interests. The creation of the Declaration of Human Responsibility by Bohdan Gavrylyshyn and its widespread distribution are considered.

Key words: efficiency, society, state, Ukraine, Bohdan Hawrylyshyn, transformation, new generation, youth, European Union.